

عملکرد واقعی مردم و ادعاهای پوچ دولت اردوغان علیه دولت اسرائیل!

بهرام رحمانی

bahram.rehmani@gmail.com

کمپین تحریم در ترکیه از یک جنبش مردمی به یک نیروی اقتصادی با نفوذ تبدیل شده است و با تشدید اعتراضات علیه تجاوزات اسرائیل به غزه، شرکت‌های خارجی و داخلی را وادار به ارزیابی مجدد سرمایه‌گذاری‌های خود می‌کند. در پی اعلام ورشکستگی شرکت *İş Gıda A.Ş.*، بهره‌بردار برندهای کی‌اف‌سی و پیتزا هات در ترکیه، همه ۵۳۷ شعبه این دو رستوران زنجیره‌ای در سراسر کشور تعطیل شدند.

در مقابل به‌تازگی یک رسوایی بزرگ برای دولت ترکیه، مطرح شده است. در روزهای اخیر تصویر تکه بمب‌های جنگنده‌های اسرائیلی در خرابه‌های غزه حسابی جنجال به پا کرده است. روی یکی از این تکه بمب‌ها به وضوح علائم و نشانه‌هایی از صنایع نظامی ترکیه دیده شده است که شائبه همکاری نظامی ترکیه در نسل‌کشی غزه را تقویت کرده است. در سال‌های گذشته همکاری گسترده نظامی و اطلاعاتی بین ترکیه و اسرائیل وجود داشته است.

در پی اعلام ورشکستگی شرکت *İş Gıda A.Ş.*، همه ۵۳۷ شعبه برندهای زنجیره‌ای کی‌اف‌سی و پیتزا هات در ترکیه تعطیل شدند. این شرکت که از سال ۲۰۲۰ امتیاز بهره‌برداری این دو برند آمریکایی را در اختیار داشت، به دلیل بدهی‌های سنگین، سوءمدیریت مالی و کاهش شدید فروش ناشی از تحریم‌های مردمی، سرانجام در فوریه ۲۰۲۵ به‌طور رسمی ورشکستگی خود را اعلام کرد.

طبق گزارش منابع خبری، بدهی شرکت *İş Gıda* به بیش از ۲۱۴ میلیون دلار (۷.۷ میلیارد لیر) رسیده و حدود ۷ هزار نفر از کارکنان این رستوران‌ها شغل خود را از دست داده‌اند. این شرکت در فاصله سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، با تکیه بر سرمایه‌گذاری مبتنی بر بدهی، تعداد شعبات خود را از ۱۹۶ به ۵۳۷ افزایش داده بود؛ روندی که در نهایت به بحرانی مالی و ساختاری منجر شد.

در پی این تحولات، شرکت مادر آمریکایی *Yum! Brands*، مالک برندهای کی‌اف‌سی و پیتزا هات، قرارداد نمایندگی خود با *İş Gıda* را به دلیل «نقض استانداردهای عملیاتی و کیفی» لغو کرد.

در کنار بحران‌های مالی، تحولات سیاسی و اجتماعی نیز نقش قابل توجهی در این ورشکستگی ایفا کرده‌اند. بر اساس گزارش منابع خبری، فروش برند کی‌اف‌سی در ترکیه طی ماه‌های گذشته با کاهش حدود ۴۰ درصدی مواجه بوده است. این افت فروش عمدتاً ناشی از تحریم گسترده مصرف‌کنندگان ترکیه‌ای علیه برندهای غربی بوده که به دلیل درگیری‌های غزه و حمایت ضمنی این شرکت‌ها از رژیم صهیونیستی، با واکنش منفی افکار عمومی مواجه شدند.

شرکت *İş Gıda* با انتشار بیانیه‌ای اعلام کرده است که برای نجات از بحران، درخواست حمایت قضایی از طریق طرح «تسویه توافقی» (کنکورداتو) ارائه داده و از دادگاه مهلت سه‌ماهه دریافت کرده تا اقدام به بازسازی مالی و حقوقی خود کند.

در همین حال، شرکت *Yum! Brands* اعلام کرده که در تلاش است تا با یافتن شرکای تجاری جدید، فعالیت برندهای خود در ترکیه را از سر بگیرد. با این حال کارشناسان معتقدند بازسازی اعتبار این برندها در بازار ترکیه، به ویژه در شرایط کنونی منطقه، با دشواری‌های فراوانی همراه خواهد بود.

تحریم‌های مردمی در حمایت از مردم غزه

اپراتور محلی رستوران‌های ترکیه خبر داده بود که تحریم‌های مردمی منجر به تعطیلی ۵۳۷ شعبه و اعلام ورشکستگی اپراتور ترکیه با بدهی بیش از ۷/۷ میلیارد لیر ترکیه (حدود ۲۱۴ میلیون دلار) شد. بر اساس گزارش‌های محلی، فروش کنتاکی در ترکیه در ماه‌های اخیر ۴۰ درصد کاهش یافته است که این امر بحران مالی که ترکیه از آن رنج می‌برد را تشدید کرده است.

از زمان به دست آوردن حقوق بهره برداری از KFC و پیتزا هات در ترکیه در سال ۲۰۲۰، «ایش غذا» استراتژی توسعه سریعی را اتخاذ کرده است، زیرا تعداد شعب KFC از ۱۲۵ به ۲۸۳ و پیتزا هات از ۴۵ به ۲۵۴ در مدت کوتاهی افزایش یافته است که «جایزه بهترین امتیاز سال ۲۰۲۳B» را برای آن به ارمغان آورد.

این توسعه مبتنی بر یک پایه مالی محکم نبود، بلکه بر اساس استقراض بیش از حد بود که باعث شد شرکت با یک بحران خفه کننده نقدینگی با افزایش نرخ بهره مواجه شود.

در این زمینه، حسین اوزکان، پژوهشگر اقتصاد سیاسی معتقد است که کمپین تحریم در ترکیه دیگر تنها یک اعتراض مصرف کننده نیست، بلکه به ابزاری اقتصادی تبدیل شده است که بازار را تغییر می‌دهد و شرکت‌های بین‌المللی را به بازنگری در استراتژی‌های سرمایه گذاری خود سوق می‌دهد.

به عقیده وی، بسته شدن KFC و پیتزا هات در ترکیه فقط یک بحران مالی نبود، بلکه نتیجه تحریم بود که اپراتور محلی را بی‌ثبات کرد و در یک محیط متلاطم اقتصادی به فروپاشی آن سرعت بخشید.

در روزهای اخیر تصاویری در فضای مجازی فلسطین و کشورهای عربی منتشر شد که بخشی از تکه بمب‌های اسرائیلی‌ها روی مردم غزه را نشان می‌داد. نکته حائز اهمیت، رد پای ترکیه در ساخت این بمب‌ها بوده است که به وضوح عبارت Made by Turkiy و سال ساخت ۲۰۲۴ در بین آن‌ها مشهود است که خبر از یک همکاری پنهان بین دولت و ارتش کودک کش اسرائیل و صنایع نظامی ترکیه می‌دهد.

مشخصاً روابط بین اسرائیل و ترکیه فراتر از تعاملات دیپلماتیک بوده و حمایت ترکیه از نسل‌کشی مردم فلسطینی در غزه، فراتر از حمایت‌های پشت پرده اقتصادی و انرژی بوده است.

نکته حائز اهمیت این است که با وجود لفاظی‌های اردوغان، حدود ۶۰ درصد از نفت دولت اسرائیل از مسیر خط لوله باکو-تفلیس-جیهان تامین می‌شود که تحت مدیریت ترکیه است، هم‌چنین ترکیه از سال ۲۰۱۶ بیش از ۱۱ میلیارد لیتر گازوئیل از اسرائیل وارد کرده است.

جالب است بدانید دولت و شرکت‌های ترکیه برای بیش از بیست سال در همکاری تنگاتنگ اطلاعاتی و نظامی با اسرائیلی‌ها هستند و قراردادهای متنوعی در حوزه فناوری نظامی بین ترکیه و دولت کودک کش امضاء شده است.

مهم‌ترین قراردادهای نظامی میان ترکیه و اسرائیل

برخی از برجسته‌ترین قراردادها و توافقات میان دو کشور که تاثیر به‌سزایی بر توان نظامی ترکیه گذاشت، شامل موارد زیر است: **مدرن‌سازی ناوگان هوایی:**

اسرائیل با همکاری شرکت‌های خود، پروژه مدرن‌سازی هواپیماهای F-4 و F-5 نیروی هوایی ترکیه را به ارزش تقریبی ۹۰۰ میلیون دلار انجام داد. این پروژه سطح کیفی نیروی هوایی ترکیه را به‌شدت ارتقاء داد.

جنگنده اف ۴ ارتقایافته ارتش ترکیه توسط اسرائیل که با نام ترمیناتور شناخته می‌شود

ارتقا و نوسازی تانک‌های ترکیه:

حدود ۱۷۰ دستگاه تانک M60A1 ترکیه با فناوری اسرائیلی به ارزش ۶۸۷ میلیون دلار مدرن‌سازی شدند.

تانک ارتقایافته ام ۶۰ ترکیه توسط اسرائیل که با نام صبرا شناخته می‌شود

فروش پهپاد و تسلیحات هدایت‌شونده:

اسرائیل ۱۰ فروند پهپاد HERON و مجموعه موشک‌های پیشرفته (II & Popeye I) را به ترکیه فروخت که مجموعاً ارزشی بالغ بر ۱۸۳ میلیون و ۱۵۰ میلیون دلار داشت. هم‌چنین تکنولوژی‌های بروز موشکی هم‌چون Arrow، موضوع مذاکرات و حتی توافق اولیه قرار گرفت.

رزمایش‌های مشترک و تبادل آموزش نظامی:

توافق برای برگزاری رزمایش مشترک، اعزام خلبان و افسر برای آموزش و کسب تجربه از امکانات و زمین‌های تیراندازی یکدیگر نمونه ملموس همکاری‌های نزدیک عملیاتی بود.

همکاری در سوریه و هماهنگی عملیاتی:

در سال‌های اخیر، به‌ویژه در رابطه با وقایع سوریه، ترکیه و اسرائیل به‌صورت مخفیانه درباره جلوگیری از درگیری و هماهنگی نظامی در خاک سوریه رایزنی و گفت‌وگو داشته‌اند تا عملیات‌های نظامی‌شان بدون برخورد پیش رود و منافع امنیتی دو طرف تأمین شود.

یکی از مهم‌ترین انتقادات به سیاست‌های رسمی ترکیه، وجود این سطح از همکاری نظامی پنهان با اسرائیل در حالی است که در فضای عمومی و سیاسی، شعار حمایت از آرمان فلسطین و مردم غزه سر داده می‌شود. این رفتار دوگانه، نوعی خیانت به آرمان ملت فلسطین محسوب می‌شود؛ چرا که پیشرفته‌ترین تکنولوژی‌های اسرائیلی، با مجوز و همکاری ترکیه به ارتش این کشور تزریق شده و قابلیت عملیاتی اسرائیل علیه مردم و گروه‌های مقاومت فلسطینی را به طور مستقیم یا غیرمستقیم تقویت می‌کند و عملاً بخشی از ماشین جنگی ارتش رژیم اشغالگر توسط صنایع نظامی ترکیه بروز رسانی و تجدید می‌شود.

مسئله حائز اهمیت، نفاق اردوغانی در ماجرای فلسطین است که با نیم نگاهی با تاریخچه روابط ترکیه و اسرائیل به عمق این مسئله پی می‌بریم. در روزهای اخیر، رجب طیب اردوغان رییس جمهور ترکیه در بیانیه‌ای راجع به ماجرای نسل‌کشی غزه توسط اسرائیلی‌ها عنوان کرده بود:

شاهد وقایع درحال رخ دادن در فلسطین هستیم. «بلکه خداوند توانا اسرائیل صهیونیست را نابود کند. باشد که همه ما، شاهد آن چه در نوار غزه رخ می‌دهد، مانند برادرانی متحد، قوی و مقاوم بمانیم. خداوند وحدت ما را جاودانه نگه دارد.» به‌ویژه نسل‌کشی که در غزه رخ می‌دهد دائما به ابعاد نگران‌کننده‌تری می‌رسد، با صحنه‌هایی که قلب هر کسی را که حتی ذره‌ای وجدان، اخلاق و عقل داشته باشد، خواهد درید مواجه می‌شویم. اردوغان در بیانیه خود نوشت: «ما به‌عنوان ترکیه موضع روشنی در برابر این جنایت اتخاذ و با کمک خود برای التیام زخم‌های برادران و خواهران خود تلاش می‌کنیم و انشاءالله در آینده منجر به بیداری درباره این موضوع در سراسر جهان خواهد شد.»

حال پس از گذشت مدت زمانی کم‌تر از یک ماه، اسناد صادرات بمب‌های ترکی به اسرائیل منتشر شده است؟! داده‌های تجاری نشان می‌دهد که با وجود حملات لفظی اردوغان به اسرائیل، مبادلات ترکیه به ویژه در بخش انرژی ادامه دارد؛ به طوری که اسرائیل تقریباً ۴۰ درصد نفت خود را از طریق خط لوله باکو-تفلیس-جیهان (BTC) دریافت می‌کند. همچنین، صادرات کلایپ ترکیه به اسرائیل ادامه دارد و حتی از زمانی که اسرائیل حملات نظامی وحشیانه خود به غزه در یک سال پیش آغاز کرد، شدیداً افزایش یافته است.

آیا تل‌آویو و آنکارا واقعا یکدیگر را به‌عنوان یک تهدید نظامی درک می‌کنند؟ یا این که این لفاظی‌ها صرفاً برای پاسخ‌گویی به رای‌دهندگان داخلی است؟ اگر دولت اردوغان واقعا معتقد است که اسرائیل تهدیدی قریب‌الوقوع برای ترکیه است، می‌تواند اقدامات ملموسی انجام دهد. مهم‌تر از همه، ترکیه به‌عنوان یکی از اعضای ناتو می‌تواند به ماده ۴ پیمان ناتو استناد کند که بر اساس آن «هر زمان تمامیت ارضی، استقلال سیاسی یا امنیت هر یک از اعضاء مورد تهدید قرار گیرد، طرفین با یکدیگر مشورت خواهند کرد.» اما آنکارا خواستار چنین مشورتی در مورد تهدید اسرائیلی نشده است.

اسرائیل تقریباً ۴۰ درصد نفت خود را از طریق خط لوله باکو-تفلیس-جیهان (BTC) دریافت می‌کند که یک مسیر حیاتی انرژی بوده و منابع دریای خزر را از طریق آذربایجان، گرجستان و ترکیه به بندر جیهان ترکیه منتقل و سپس از طریق نفتکش‌ها به بنادر اسرائیل می‌رساند. این خط لوله عمدتاً نفت را از میدان آذری-چراغ-گونشلی (ACG) آذربایجان و میعانات را از میدان شاه‌دیز منتقل می‌کند. همچنین، شرکت بریتیش پترولیوم (BP) انگلستان میدان ACG را اداره می‌کند. در حال حاضر، این خط لوله مسیری مهمی برای اتصال دریای خزر به دریای مدیترانه بوده و قادر است روزانه ۱/۲ میلیون بشکه نفت را انتقال دهد.

بر اساس داده‌های کمیته دولتی آمار جمهوری آذربایجان، حجم انتقال نفت از طریق خط لوله BTC در سال ۲۰۲۳ با ۱/۶ درصد افزایش به ۳۰/۲ میلیون تن رسید که در ۳۱۳ نفتکش در جیهان بارگیری شده است. با توجه به سهم قابل توجه نفت قزاقستان و آذربایجان در عرضه نفت خام اسرائیل، خط لوله BTC در تسهیل تجارت انرژی بسیار مهم است.

با وجود وابستگی اسرائیل به نفت بندر جیهان، ترکیه ظاهراً طبق قراردادهای امضا شده با کنسرسیوم تحت رهبری BP، از اختیارات لازم برای توقف جریان نفت به جز در شرایطی که امکان اجرای تعهد نباشد (شرایط فورس‌ماژور) برخوردار نیست. این توافق‌نامه، آنکارا را به‌طور قانونی ملزم به تضمین بی‌وقفه عرضه نفت می‌کند. این موافقت‌نامه‌ها حاوی مقرراتی است که

کشورهای امضاءکننده از جمله ترکیه را به تعهداتی فراتر از قوانین معمول معاهده بین‌المللی ملزم می‌کند. برای نمونه، آن‌ها دولت‌های امضاءکننده را بدون قید و شرط در قبال هرگونه تاخیر در ساخت و ساز یا حمل و نقل نفت، صرف نظر از علت، مسئول می‌دانند. این امر به کنسرسیوم بین‌المللی موقعیت حقوقی ممتازی نسبت به دولت-ملت‌ها اعطا و اعضای آن را ملزم می‌کند که از برخی اختیارات مستقل مانند قانون‌گذاری و حقوق داوری چشم‌پوشی کنند.

بنابراین، حتی اگر ترکیه بخواهد صادرات نفت به اسرائیل را به دلایل سیاسی متوقف کند، مفاد سختگیرانه و سایر مفاد قراردادهای BTC احتمالاً یک مانع قانونی خواهد بود. با این وجود، ترکیه می‌تواند به نقض احکام دادگاه بین‌المللی دادگستری (ICJ) و دیوان کیفری بین‌المللی (ICC) توسط اسرائیل استناد کند. این امر زمینه قانونی برای مذاکره مجدد در مورد توافقات را برای ترکیه فراهم می‌کند. با وجود این مسیر قانونی احتمالی، چنین درخواستی برای مذاکره مجدد مطرح نشده است.

با وجود ادعای رسمی ترکیه مبنی بر توقف کلیه تجارت با اسرائیل، به نظر می‌رسد که شرکت‌های ترکیه‌ای با انتقال صادرات از طریق فلسطین، این ممنوعیت را دور می‌زنند. داده‌های مجمع صادرکنندگان ترکیه (TIM) نشان دهنده افزایش قابل توجه صادرات ترکیه به سرزمین‌های اشغالی فلسطین است که اساساً اسرائیل کنترل کامل بر ترانزیت کالا را در دست دارد.

بر اساس داده‌های اخیر، صادرات فولاد ترکیه به فلسطین که در سال ۲۰۲۳ بالغ بر ۱۵۶ هزار دلار بود، با رشد فوق‌العاده ۴۳ هزار و ۵۰۰ درصدی در سال جاری به ۶۸ میلیون دلار رسید. به‌طور مشابه، صادرات کابل ترکیه به فلسطین در سال ۲۰۲۳ تنها ۱۳۶۶ دلار بود، اما تنها در آگوست ۲۰۲۴، این صادرات به طور چشمگیری با ۱۲۸۰۰۰ درصد افزایش به ۱۰۷۵ میلیون دلار رسید. گزارش‌ها حاکی از آن است که این صادرات که رسماً به مقصد سرزمین‌های اشغالی فلسطین انجام می‌شود، در واقع به اسرائیل و به ویژه ارتش اسرائیل می‌رسد. برای نمونه شرکت کابل پاموکاله در دنیزلی یکی از تامین‌کنندگان اصلی کابل برای ارتش اسرائیل است.

روابط اقتصادی و تجاری بین ترکیه و دولت اسرائیل، در طول تاریخ تحت تاثیر تحولات سیاسی و اجتماعی مختلف قرار داشته است. با وجود تنش‌های سیاسی، همچنان دو طرف در زمینه‌های مختلف اقتصادی و تجاری همکاری‌های قابل توجهی دارند که بخشی از آن از چشم عموم پنهان مانده است.

در سال ۲۰۲۴، ترکیه و اسرائیل در پروژه‌های زیرساختی نیز همکاری‌های قابل توجهی دارند. برای مثال، در پروژه‌های آب و کشاورزی، همکاری‌هایی بین شرکت‌های ترکیه‌ای مانند «GAP» و شرکت‌های اسرائیلی در زمینه آبیاری هوشمند و مدیریت منابع آب صورت می‌گیرد. همچنین در پروژه‌های «ترابری و حمل‌ونقل»، شرکت‌های ترکیه‌ای و اسرائیلی در توسعه راه‌آهن‌های سریع‌السیر و بندرهای تجاری همکاری می‌کنند. «پروژه خط لوله گاز» از اسرائیل به ترکیه نیز همچنان در دست بررسی و توسعه است که می‌تواند تاثیر زیادی بر تأمین انرژی در منطقه داشته باشد.

باوجود تنش‌های سیاسی، تجارت میان ترکیه و اسرائیل در بسیاری از موارد در پس‌زمینه و به‌طور غیررسمی ادامه دارد. شرکت‌های اسرائیلی با داشتن دفاتر و شعبه‌های مختلف در ترکیه، به‌ویژه در بخش فناوری، داروسازی و تولید محصولات صنعتی به‌طور مداوم در حال همکاری هستند.

در زمینه‌های مالی و بانکی نیز روابط ترکیه و دولت اسرائیل ادامه دارد. بانک‌های ترکیه‌ای مانند زراعت بانک و هالک بانک در اسرائیل شعبه دارند و تعاملات مالی بین دو کشور در قالب انتقالات ارزی و تسویه‌های تجاری انجام می‌شود. همچنین، سرمایه‌گذاری‌های متقابل در بازارهای مالی و بورس نیز در چند سال اخیر افزایش یافته است.

همکاری‌ها در زمینه امنیت سایبری با مشارکت شرکت‌های اسرائیلی هم‌چون Check Point Software Technologies و ترکیه‌ای‌ها در حال گسترش است. همچنین در بخش هوش مصنوعی، شرکت‌های اسرائیلی مانند Intel Israel و Mobileye با شرکت‌های ترکیه‌ای مانند Turkcell در حال توسعه الگوریتم‌ها و سیستم‌های AI هستند. در حوزه فناوری‌های پزشکی، شرکت اسرائیلی Teva Pharmaceutical Industries با موسسات تحقیقاتی و بیمارستان‌های ترکیه همکاری می‌کند تا داروهای ژنریک و بیولوژیکی تولید کند. در بخش انرژی‌های تجدیدپذیر، Zorlu Energy ترکیه و SolarEdge Technologies اسرائیل پروژه‌های انرژی خورشیدی را در ترکیه پیش می‌برند. همچنین در زمینه اینترنت اشیا (IoT)، همکاری‌هایی بین شرکت‌های ترکیه‌ای نظیر Turk Telekom و Aselsan و شرکت‌های اسرائیلی مانند Cisco و Nice Systems برای توسعه شهرهای هوشمند و سیستم‌های نظارتی پیشرفته در جریان است.

ترکیه پیش‌تر ادعا کرده بود که اقلام ارسال به سرزمین‌های اشغالی به مقصد کرانه باختری است. با این حال، آیا اسرائیل حاضر است که اقلام این کشور را به کرانه باختری، که اکنون بیش‌تر از هر زمان دیگری تحت فشار و محاصره است، منتقل کند؟ این سئوالی است که همچنان بدون پاسخ باقی مانده و نشان می‌دهد که روابط تجاری حتی در شرایط تنش‌زا نیز همچنان ادامه دارد.

یک مقام ترکیه‌ای با وجود برخی گزارش‌ها درباره روابط تجاری پنهان ترکیه با اسرائیل، گفت روابط اقتصادی این کشور با اسرائیل می‌تواند از سر گرفته شود.

«نائل اوپاک» رییس شورای روابط اقتصاد خارجی ترکیه که در نشست ارزیابی سال ۲۰۲۵ سخنرانی می‌کرد، با اشاره به برقراری آتش‌بس در نوار غزه اظهار داشت: «ترکیه می‌تواند تجارت با اسرائیل را در صورتی که صلح غزه دائم باشد، از سر بگیرد.» بر اساس گزارش رسانه‌های ترکیه، نائل اوپاک در ادامه افزود: «دوام صلح به این معناست که دلیل قطع تجارت از بین رفته است و بنابر این تجارت می‌تواند از سر گرفته شود.» رجب طیب اردوغان، رییس‌جمهور ترکیه ابتدای سال جاری اعلام کرد این کشور به دلیل نسل‌کشی اسرائیل در نوار غزه تمام روابط اقتصادی خود را با دولت اسرائیل قطع کرده و در پایان کنار مردم غزه خواهد ایستاد.

با این حال، وبگاه «میدل ایست آی» تنها چند هفته بعد فاش کرد که مبادلات تجاری ترکیه با اسرائیل از طریق کشورهای ثالثی مانند یونان هم‌چنان جریان دارد. میدل ایست آی خبر داده بود آمارهای منتشرشده از سوی اداره مرکزی آمار اسرائیل نشان می‌دهد اسرائیل کالاهایی به ارزش ۱۱۶ میلیون دلار از ترکیه در ماه می ۲۰۲۴ وارد کرده است. این خبر توسط ۲ بازرگان که تجارت میان ترکیه و اسرائیل را تسهیل می‌کردند، فاش شد. یکی از این تاجران به میدل ایست آی گفته بود: «مقامات اسرائیلی حتی از شرکت‌های ترکیه‌ای نمی‌خواهند که مبدا خود را برای صادرات مجدد کالا از طریق یونان اصلاح کنند، چون این اقدام باعث افزایش بیش‌تر هزینه‌ها می‌شود.»

با وجود تمامی تنش‌ها و مخالفت‌های مردمی و سیاسی در ترکیه، نمی‌توان روابط اقتصادی و تجاری میان آن‌ها را به‌طور کامل قطع شده دانست. ترکیه و اسرائیل به‌ویژه در زمینه‌های امنیتی و تجاری منافع مشترکی دارند که باعث می‌شود در زمینه‌های اقتصادی و دفاعی، همکاری‌های پنهانی خود را حفظ کنند. چشم‌انداز آینده: با توجه به منافع اقتصادی و امنیتی مشترک، به نظر می‌رسد که ترکیه و دولت اسرائیل نمی‌توانند از این روابط دست بکشند. اما از سوی دیگر، به دلیل اعتراضات مردمی و فشارهای سیاسی در ترکیه، ممکن است این روابط به‌طور پنهانی و محدودتر ادامه یابد تا از تنش‌های بیش‌تر جلوگیری شود.

به‌طور خلاصه، لفاظی‌های سیاسی پرتنش بین ترکیه و اسرائیل به این معنا نیست که دو کشور یکدیگر را به‌عنوان تهدید نظامی درک می‌کنند. روابط اقتصادی، واقعیت‌های ژئوپلیتیکی و توافقات بین‌المللی به‌عنوان عوامل الزام‌آور مهم در روابط دوجانبه آن‌ها عمل می‌کند. اظهارات اردوغان را می‌توان پیام‌هایی در نظر گرفت که برای افکار عمومی داخلی و به شدت ضد اسرائیلی در نظر گرفته شده است.

در بحبوحه تحریم‌های مردمی علیه شرکت‌های حامی اسرائیل، پیش‌تر، شرکت راه‌آهن و خطوط هوایی ترکیه تصمیم به حذف محصولات شرکت‌های حامی اسرائیل از چرخ دستی (استند) غذا و سالن‌های فرودگاه‌ها گرفتند و ۴۵ منطقه شهرداری اعلام کردند فروش محصولات اسرائیلی را متوقف کردند.

در نتیجه اقدامات گسترده تحریم مردمی علیه محصولات شرکت‌های حامی دولت اسرائیل موجب شد فروشگاه‌های زنجیره‌ای حامی اسرائیلی‌ها پس از ضررهای سنگین از بازار ترکیه خارج شوند.

با این حال، مشخص نیست که چگونه این گفتمان در بلندمدت بر روابط ترکیه و اسرائیل تاثیر خواهد گذاشت و پویایی‌های منطقه را شکل می‌دهد. تاکنون، صادرات ترکیه به دولت اشغالگر ادامه دارد و حتی از زمانی که اسرائیل حملات نظامی وحشیانه

خود به غزه در یک سال پیش آغاز کرده، شدیداً افزایش یافته است. به نظر می‌رسد حفظ روابط پیچیده بین دو کشور یک اولویت مهم برای هر دو کشور باشد، که به دور از دیدگاه متضاد مردم ترکیه، بی‌سر و صدا مدیریت خواهد شد. در دنیای سیاست، برخی روابط تنها از طریق کلمات قابل مشاهده نیستند؛ گاهی اوقات، راه‌های پررفت‌وآمد اقتصادی، خود زبان دیگری دارند. در دنیای سیاست، آنچه از دید عموم پنهان می‌ماند، اغلب بیش‌ترین تأثیر را در شکل‌دهی به روابط بین‌المللی دارد که عمدتاً به ضرر مردم هستند!

دوشنبه یکم اردیبهشت ۱۴۰۴ - بیست و یکم آوریل ۲۰۲۵